

Σειρά ποντιακῶν λαογραφικῶν ἐμπομπῶν τοῦ Συλλόγου "Φάρος Ποντίων"
ἀπὸ τὸν ραδ. σταθ. Μακεδονίας Ε.Ι.Ρ.

Ἐμπομπή

47

22-8-1970

. Σ Η Μ Α

Πόντιοι ἀντίλαλοι.-Λαογραφική ἐμπομπή τοῦ Συλλόγου "Φάρος Ποντίων".-Κείμενο καὶ ἐπιμέλεια Στάθη Εὐσταθιάδη.

. σέ μακρόσυρτο ἦχο, κουδούνια κ.λ.π.

Ἀντίλαλοι ἀναμνήσεις νοσταλγίες κλημολ

. . . . σέ γρογὸ ρυθμὸ, ἠρωτικό

Ἀθάνατοι ποντιοὶ θρύλοι καὶ παραδόσεις

. τὸ σῆμα σβῆνει

0.- Στὴν Ἀργυρούπολη τοῦ Πόντου ἀφιερώνει ὁ "Φάρος Ποντίων" τὴν σημερινή του ἐμπομπή.

. λύρα σέ ὑπόκρουση

Στὴν ἱστορία τοῦ Πόντου ἡ Ἀργυρούπολη κατέχει ξεχωριστὴ θέση. Προσέφεραν οἱ Ἀργυρουπολίτες στὸ βωμὸ τοῦ ποντιακοῦ-ἑλληνισμοῦ πολυτιμότερες ὑπηρεσίες. Οἱ ἀρχιμεταλλουργοὶ κάτοικοι τοῦ τόπου μὲ τὴν ἀξιοσύνη τους ἐξουδετέρωσαν τὸ σκληρὸ πνεῦμα τοῦ κατακτητῆ, ὁ ὁποῖος, ἀπὸ τὴν ἀνάγκη τῶν πραγμάτων, παραχώρησε σ' αὐτοὺς φειδωλότερα προνόμια.

Ἡ παραγωγή πολυτίμων μετάλλων στὴν Ἀργυρούπολη ἐξασφάλισε στοὺς κατοίκους τῆς μεγάλη εὐημερία, ἡ ὁποία καὶ ἀπετέλεσε τὴν βασικὴ προϋπόθεση γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων στὸν τόπο. Καὶ ὄχι μονάχα μέσα στὴν πόλη, ἀλλὰ καὶ σέ ὀδοιληρὴ τὴν ἐπαρχία καλδίας, τῆς ὁποίας πρωτεύουσα ἦταν ἡ Ἀργυρούπολη, ἀνθοῦσε ἡ ἑλληνικὴ παιδεία μὲ τὴν οικονομικὴ ἐνίσχυση τῶν φιλοτίμων καὶ φιλομούσων Ἀργυρουπολιτῶν μεταλλουργῶν.

Ἐπισκοπεία καὶ μοναστήρια καὶ σχολεῖα, ὡς ἐθνικὲς ἐστίες, διετήρησαν ζεστὴ τὴν ἀγάπη τῶν Ἀργυρουπολιτῶν, ὅλων τῶν Ἑλλήνων τῆς καλδίας, πρὸς τὴν ἐνδοξὴν παραδόσει τοῦ Γένους.

. ἡ λύρα σταματᾷ

Κατὰ τὴν παράδοση, ἡ πρωτεύουσα τῆς καλδίας ἰδρύθηκε ἀπὸ Ἕλληνας τοῦ χωριοῦ Τσαχά ^{ανι} ἢ Τσαγγά, εὐρισκόμενα ^{ανι} παρά τὸν ποταμὸ Κάνι καὶ σέ

ἀπόσταση τριῶν περίπου χιλιομέτρων ἀπὸ τὴν Ἀργυρούπολη. Στὴν ἴδρυσή της, 100 χρόνια πρὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Τραπεζοῦντος κατὰ τὴν παράδοσιν, πρωτοστάτησε ἡ γενεὰ τῶν Καναάντων, ἀπὸ τὴν ὁποία καὶ πῆρε τὸ ὄνομά της ἡ πόλις, "Κάνεον, Κάν ἢ Κάνις". Οἱ Τοῦρκοι τὴν ἠνόμασαν "Κιμισῆχανᾶ". Μετανομάσθη Ἀργυρούπολις τὸ 1846 ἀπὸ τὸν Καυλῆτεν Γεώργιο Παπαδόπουλο - Κυριακίδη, ὁ ὁποῖος προσέφερε στὸν τόπο ὑψιστες ἐθνικῆς, κοινωνικῆς καὶ ἰδία ἐκπαιδευτικῆς ὑπηρεσίαι. Οἱ συμπατριῶτες του παουσαῖοι πρὸς τιμὴν του ἔδωσαν τὸ ὄνομά του στὴν Βιβλιοθήκη τοῦ Συλλόγου τους.

Πρέπει νὰ σημειώσωμε, ὅτι στὴν ἐπαρχία Χαλδίας, πού ἀποτελοῦσε τμῆμα τοῦ νομοῦ Τραπεζοῦντος μετὰ τὴν ἐπιβολὴν τῆς ὄψεως ἔδρα ἱερᾶς Μητροπόλεως, ὑπῆρχαν Ἕλληνες καὶ κατὰ τοὺς πρώτους βυζαντινοὺς αἰῶνες, ἴσως καὶ παλαιότερα ἀκόμη, "Ἀργύρου ἔσπευ γενέθλη" λέγει γιὰ τὴν Χαλδίαν ὁ Ὅμηρος. Οἱ Ἕλληνες, πού ἀποίκησαν τὰ παράλια τοῦ Ἐυξείνου Πόντου ἀπὸ τὸν 8ο πρὸ Χριστοῦ αἰῶνα καὶ μεταγενέστερα, εἶναι δύσκολο νὰ σκεφθῆ κανεὶς, ὅτι δέν κινήθησαν καὶ πρὸς τὴν πλουσιωτάτην σὲ μεταλλοπεριοχὴ τῆς Χαλδίας. Πάντως, καθ' ὅλη τὴν διάρκειαν τῆς βυζαντινῆς περιόδου, στὸ θέμα τῆς Χαλδίας ἀναδείχθησαν εὐγενικῆς μορφῆς Ποντίων στρατηγῶν καὶ ἀκριτῶν, ὅπως οἱ Γαβράδες, Καβασῖτες καὶ ἄλλοι, οἱ ὁποῖοι στάθησαν ἀκόσμητοι φρουροὶ στίς ἀνατολικὰς ἐπάλξεις τοῦ ἔθνους. Ἀπὸ τῆς Χαλδίας, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἄλλας περιοχὰς τοῦ Πόντου, πολὺς ποντιακῆς στρατιωτικῆς λεγεῶνας ἀκολούθησαν τὸν πικηφόρο Φωκᾶ τὸν 9ο αἰῶνα στὴν ἐκστρατεία του γιὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Κρήτης ἀπὸ τοὺς Σαρακηνοὺς. Ἄς σημειωθῆ, ὅτι ὁ πικηφόρος Φωκᾶς διετέλεσε στὴν ἐπαρχίαν Χαλδίας στρατηγός καὶ ἐγνώρισε ἀπὸ κοντὰ τὴν γεωγραφικὴν ἰδιότητα τῶν ἐκεῖ Ποντίων.

Ἡ ποντιακὴ μοῦσα θά φάλλῃ εἰς τὸ διημηκεῖς τὴν δόξα τῶν Ποντίων ἀκριτῶν.

... ΛΥΡΑ - ΤΡΑΓ ...

Ἡ Ἀργυρούπολις εἶναι κτισμένη μεταξὺ δύο βουνῶν. Τὴν διασχίζουν ἕξι μικροὶ ποταμοί. Ἐχει ὑψόμετρο περί τὰ 1200 μέτρα. Ἡ περιοχὴ

της είναι όρεινή. Η οικονομική και κοινωνική της άνθηση κορυφώθηκε τον 15ο και 16ο αιώνα. Ο πληθυσμός της ανήρχετο τότε σε 60.000 περίπου. Η βασική πηγή πλούτου ήταν η μεταλλουργεία. Παρήγοντο άφθονες ποσότητες χρυσοῦ, αργύρου, χαλμοῦ και άλλων πολυτίμων μετάλλων. Συνέρρεαν εκεί, προς εξέυρεση έργασίας, χιλιάδες τεχνίται και εργάται από διάφορες περιοχές τοῦ Πόντου, αλλά και εκτός αὐτοῦ.

Τό 1530 ὁ σουλτάνος Μουράτ Δ' ἐκήρυξε διά φερμανίου προνομίουχοῦς τοὺς ἀρχιμεταλλουργοὺς και μεταλλουργοὺς τοῦ τόπου. Τά μεταλλεῖα ἔγιναν αὐτοκρατορικά. Αφορολόγητοι οἱ Ἕλληνες μεταλλουργοί.

Τά τέκνα τους δέν ὑπήγοντο βιαίως στά τάγματα τῶν γενιτσάρων. Δόθηκαν και πολλά ἄλλα προνόμια. *Τό φερμάνιον ἐπιευρώθη τό 1602 ὑπό τοῦ Μωαζέθ Γ'!*

Στήν προνομιοῦχο περιοχή τῆς Ἀργυρουπόλεως προσέφευγαν χιλιάδες καταδιωκομένων Ποντίων μετά τήν ἄλωση τῆς Τραπεζοῦντος. Μέσα στήν Ἀργυρούπολη, αλλά και σε ὅλη τήν ἐπαρχία Χαλδίας, σε κάθε χωριό της, ἰδρύθηκαν ἐκκλησίαι και σχολεῖα ἀπό εὐεργέτες Ἀργυρουπολίτας. Πλουσιώτατα και ἡγεμονικά τά ἀφιερώματά τους προς τόν Ἁνάγιο Τάφο. Ἡ Φιλική Ἐταιρεία εἶχε ἀρχικά μέλη στήν Ἀργυρούπολη. Τό ἔργο της βοηθήθηκε σημαντικά ἀπό τοὺς κατοίκους της, οἱ ὁποῖοι ἐβοήθησαν ἐπίσης τήν κρητική ἐπανάσταση τοῦ 1866.

Χαρά Θεοῦ ἡ ζωή στήν Ἀργυρούπολη μέ τά τριάρροφα σπίτια και τοὺς ὀπωροφόρους κήπους. Εὐδοκίμοῦσαν στόν τόπο ὅλα σχεδόν τά ὀπωροφόρα δέντρα. Ὁ ἕνας καρπός συναγωνιζόταν σόν ἄλλο σε γλυκύτητα και γεύση. Ὁ λαϊκός ποιητής παρουσιάζει μέ τρόπο σατυρικό τήν ἔριδα τῶν διαφόρων καρπῶν, πού ὁ καθένας διαλαλεῖ, πῶς εἶναι ὁ καλύτερος.

— Ἐκουρφεύτεν και τό μῆλον κ' εἶπεν εἶμαι ὄλεν καλλίον. Παινεύτηκε τό μῆλο, ὅτι εἶναι τό καλύτερο φρούτο, ὅπως δέχτηκε ἀμέσως τά πυρά ὄλων τῶν ἄλλων φρούτων...

— Σόυς ἄμέτα σικλεικέα και πῶς εἶσαι ὄλεν καλλίον; . . . Αὐτοπαινεύεται και τό σῦκο, τό σταφύλι κ.λ.π., γιάννά δεχθοῦν τήν ἴδια ἐπίθεση. Ἀκοῦστε τό ἄσμα.

Στήν 'Αργυρούπολη, Κιμισχανᾶ, πού ἦταν ἔδρα Διοικησεως ὑπάγονταν αἱ ἐξῆς τρεῖς ὑποδιοικήσεις: τῶν Χαϊροϊάνων - 'Αρδάσης (Τορούλ)-καί Κελιέτ. Ἐνάλυπταν ὀλοκληρῆ τήν ἐπαρχία Χαλδίας, ὅπου ὑπῆρχαν ἄνω τῶν 250 ἑλληνικῶν χωριῶν, ἀμιγῶν καί μιγτῶν μέ συνολικό ἑλληνικό πληθυσμό λίγο πρὶν ἀπό τό 1908 60.000 περίπου, ὁ ὁποῖος ὅμως μειώθηκε σημαντικά στά μετέπειτα χρόνια μέ τήν φυγή πολλῶν 'Αργυρουπολιτῶν στήν Ρωσία καί τόν χαμό ἄλλων στό μαρτύριο τῆς ἐξορίας.

'Από τόν 18ο αἰῶνα ἄρχισε ἡ παρακμή τῶν μεταλλείων τῆς 'Αργυρουπόλεως μέ τήν ἀνακάλυψη καί ἄλλων μεταλλείων σέ περιοχές, πού βρισκόνταν πρὸ κοντά στήν θάλασσα. Μετακινήθηκαν τότε ἑλληνικοί πληθυσμοί ἀπό τήν 'Αργυρούπολη πρὸς τά Κοτύωρα, Σαμφούντα, Κερασούντα κ.λ.π., πού ^{εἶχαν} ἐκτουρισθῆσαν προηγουμένως σχεδόν ὀλότελα, γιά νά ἐξελληνισθοῦν καί πάλι μέ τόν ἐρχομό τῶν 'Αργυρουπολιτῶν. Δίκαιῶς ἡ 'Αργυρούπολη ὠνομάσθηκε ἡ Μίλητος τῶν νεωτέρων χρόνων, πού ἔστειλε ἀποίκους πρὸς ὅλες τίς κατευθύνσεις τοῦ Πόντου, ἀνόμῃ καί πέρα ἀπό τά σύνορά του.

. ΛΥΡΑ - ΤΡΑΓ

Ἡ 'Αργυρούπολη, πού ἀπεῖχε ἀπό τήν Τραπεζούντα περί τά 110 χιλιόμετρα καί ἀπό τόν δημόσιο δρόμο Τραπεζούντος-'Ερζερούμ 5 χιλιόμετρα περίπου, ἦταν ἀπό τίς σημαντικώτερες πόλεις τοῦ Πόντου. Οἱ κάτοικοί της, οἱ ὁποῖοι ἐξῆσαν ἐπὶ αἰῶνες μέ κλιματολογικῆς συνθῆκες ἀρκετά εὐνοϊκές, ἀναδείχθηκαν στά γράμματα, στίς τέχνες, στό ἐμπόριο καί πρὸ παντός ὡς μεγάλοι εὐεργέτες τοῦ Γένους. Εἶχαν ἔδραιωμένη πεποίθηση γιά τό ἱστορικό τους μεγαλεῖο. Γιά τό ὅτι ὁ τόπος τους κατά τήν ἐποχή τοῦ Ὁμήρου ἦταν ἐργαστήριο κατασκευῆς ἀργυρῶν τόξων, δοράτων κ.λ.π. Ἐπειτα τόπος κατασκευῆς ἱερῶν σιευῶν καί ἰδρύσεως περικαλῶν ναῶν καί σχολείων. Τούτη ἡ συνείδηση τῶν 'Αργυρουπολιτῶν τοῦς ἀνοιξε βαθύτερη τήν πληγή τοῦ πόνου, ὅταν ἦρθε ἡ τραγικὴ ὥρα τοῦ ξερριζωμοῦ στίς 8 Φεβρουαρίου 1924. Οἱ ὀλίγες ἐναποθῆσάδες 'Αργυρουπολιτῶν, πού ἀπέμειναν στόν τόπο ὕστερα ἀπό τοῦς ἀλλεπαλλήλους καί ἐξοντωτικούς διωγμούς καί ἐξανδραποδισμούς, ἐγκατέλειπαν μέ ματω-

μένη τήν ψυχή τήν φιλτάτη γενέτειρα.

. ΛΥΡΑ

22-3-1970

Οι 'Αργυρουπολίτες είχαν πάντοτε ανεπτυγμένο τό κοινωνικό συναίσθημα. Είχαν ιδρύσει στον Πόντο πάρα πολλούς Συλλόγους, φιλεπαίδευτικούς, μεταλλευτικούς, φιλανθρωπικούς κ.λ.π. Συνεχίζουν τήν ίδια παράδοση και έδω στήν 'Ελλάδα. Συνεχίζουν όλες τις παραδόσεις τής αλησμόνητης γενέτειράς τους. Δέν λησμονοῦν τούς ναούς, ιδίως τοῦ 'Αγίου Γεωργίου μέ τούς πλούσιους κώδικες και τά πολύτιμα χειρόγραφα, τις άθάνατες 90 βρυσούλες, τά βουνά και τά ρυάκια, τό θρυλικό τους φρούριο "τῆ Κανί τόν κάστρεν" και πρό παντός τό αγαπημένο Φροντιστήριό τους και τόν υπέροχο λειτουργό του άείμνηστο Κυριακίδη.

. ΛΥΡΑ - ΤΡΑΓ

Σέ πολλά άπό τάμεγάλα χωριά τής Χαλδίας άφιερώσαμε ειδικές έμπομπές. Θα χρειασθῆ νά άφιερώσωμε και άλλες σέ ώρισμένες περιοχές τής 'Αργυρουπόλεως, πού παρουσιάζουν ιδιαίτερο ένδιαφέρον.

'Ο Σύλλογος "Φάρος Ποντίων" έκφράζει τήν εύγνωμοσύνη που πρόσ τούς Γεώργιος Κανδηλάπτη-Κάνι, 'Επαμεινώνδα Σωτηριάδη και Παντελή Μελανοφρύδη, 'Αργυρουπολίτας τήν καταγωγή, σέ μελέτες τών όποιων στήριξε τό κείμενό του δ' συνεργάτης τής έμπομπής, προεφορέσο

. ΛΥΡΑ - ΤΡΑΓ

'Εδω τελειώνει ή έμπομπή μας, πού ἦταν σήμερα άφιερωμένη στήν περιοχή 'Αργυρουπόλεως τοῦ Πόντου.

Κοντά σας και πάλι τήν έρχομένη εβδομάδα τήν ίδια μέρα και ώρα.

. Σ Η Μ Α

... σέ μακρόσυρτο ήχο, κουδούνια κ.λ.π. και άκολούθως κανονικό σῆμα.

Μετεδόθη ή λαογραφική έμπομπή "Ποντιακοί αντίλαλοι" τοῦ Συλλόγου "Φάρος Ποντίων". -Κείμενο και έπιμέλεια Στάθη Εύσταθιάδη.-

. τό σῆμα σβήνει

Κατά τήν παράδοση, ή έμπομπή τής Χαλδίας ιδρύθηκε από 'Ελληνες του χωριού Τεργα ή Τεργα, εύρισκόντοσθε παρά τόν κατακό- Κάνι και σέ